

lepotu; lišće što opada i samo za kratko okružuje stablo, žuti se kao zlato i tako čuva uspomenu; lastavice — kao brzi čamci na raseklini dana i noći većito se ponavljaju u svome poslovanju.

Čovek je čvrsto povezan u ovaj sistem odnosa u prirodi. To pokazuju pesme kao što su „*Dete koje spava kraj jezera*“, „*Pepeljuga*“ ili „*Vuk*“. Pritom, priroda je više nego izgled u ogledalu koji služi za tumačenje raspoloženja i osećanja. Čovek i realnost koja ga okružuje dati su kroz međusobne uticaje, u značajnom dijalektičkom odnosu: jezero tka kroz detinju dušu; obradiva zemlja u grudima Pepeljuge je metafora o bolnoj vezi sa izgubljenom majkom; senka vuka ljubavi kruži sleđenom šumom srca i uznemirava ga. Druge pesme, kao što su „*Poslovica*“ ili „*Poslanice*“ ne pominju i brane elementarna, osnovna čovekova prava, često prihvatljivom kratkošću, u vidu izreke: Slike proizilaze, pretežno, iz specifično makedonskog iskustvenog polja pesnikovog.

Posle jedne duže pauze, za koje je vreme dopunjavao ili prerađivao ranije zbirke, a pored svojih fundamentalnih naučnih studija i knjiga, objavio je i zbirku pripovedaka, „*Vinograd*“ (1955) i eseje „*Besede i ogledi*“ (1972), Koneski je 1974. godine napisao zbirku pesama „*Zapisi*“ za koju je, između ostalog, 1975. godine dobio najvišu jugoslovensku književnu nagradu — Njegoševu. Ove zapise, pesme i poetsku prozu u jednom kasnijem izdanju obogatio je „*Starim i novim pesmama*“ i „*Pesmama i poemama*“. Ako se pažljivo pogleda Koneski u ovim pesmama u mnogo čemu ostaje veran sebi a, ipak, istovremeno je drugačiji, tako da se u njegovom domaćem kulturnom kontekstu govori o novom stvaralačkom periodu (Koneskog) od sedamdesetih godina naovamo.

Nova je i drugačija sada izražena tuga, čežnja za nepovratnom mladošću. Sve češće je sećanje na probračenu misao o pesmi, kao u „*Zaljubljenim devojkama*“ i pesmama „*Vodno*“ i „*Sat*“. Tuga i žalost zbog konačnosti života odzvanjaju onoliko koliko su preokraćene njegove granice i sa onoliko boli koliko može da se natovari pojedincu. U „*Žitiju Bone*“ ili u „*Životu Tase Bojanoske*“, „*Uspenju tetka Menke*“ ili „*Orde*“ — jezičko kompozicijski zasnovanim na literaturi žitija — on je podigao spomenik ljudima koji su mnogo stradali, bilo da se radi o snazi njihovog karaktera ili o dobroti — koje oni zadržavaju i pored svih sudbinskih nedaća.

Pesme iz njegovog, za sada, poslednjeg toma — „*Poslanica*“, iz 1987. godine, direktno se nedovezuju na ovo. One reflektuju, pre svega, na konačnost čoveka u vremenu i prostoru, na njegovo trajanje koje je garantovano samo kroz lanac generacija, koji zato i ne sme da se prekine, a za njega — u širem smislu — to je izraz istorijskog i kosmičkog procesa. U ovom smislu Koneski se služi vrlo jednostavnim ali utoliko upečatljivijim slikama, s jasno vođenom misli. Svestan da stoji na pragu starosti, on hoće da svoje poglede i saznanja jasno, kao „*Poslanicu*“, prenese svakome. Ovde je reč o nikada pobeđenoj snazi poezije — metafori o kreativnosti — i o disciplini subjekta da odoli svim gorkim iskustvima i resignacijama, da bi ostao čovek, prijemčiv za pomoć od drugih i drugima. On hoće da izoštri pogled vezan za lepotu života, da shvati znake prirode u pesmama kao što su „*Znak*“, „*Dobra vest*“, „*Ljubav*“ i „*Štit*“ iz ciklusa o pticama na lipi u njegovom dvorištu. Sa druge strane, pak, on proklinje privlačnu, čak ludu snagu detinjstva i mladosti, da bi prikazao odstupanje starih kao previše prihvatljiv proces. Istovremeno, on ukazuje na povezanost sa mrtvima, koje nosimo u našem sećanju, pa čak i u snu. Tako egzistencija pojedinca u promenljivom vremenu života postaje simbol istrajnosti postojanja, stvara se kroz lanac generacija, jednostavno iz naroda i zemlje uopšte, kao što nagoveštava njegova završna pesma „*Poslanica*“: „*Mi ljudi smo kao trava — / gaze je, suši se, guši se, nestaje. / Samo zemlja ostaje*.“ Ovo „*zemlja ostaje*“ važno je za pesnika. Za njega je to osnovni element čitavog života koji bi trebalo da postoji nepovrediv, ako ga sam čovek ne uništi.

Epske pesme iz njegovih zbirki, započete, „*Bolanim Dojčinom*“ kompoziciono su šire, imaju izgled poeme. One čine jednu vrstu ciklusa i jasno je koliko su mu, svojom motivsko-strukturalnom bliskošću sa narodnom poezijom, značajne baš ove pesme. U poemama kao što su „*Oduzimanje snage*“, „*Sterna*“ ili „*Markov manastir*“ upečatljivo je uspešna sinteza poezije i filozofije, kao njegov put ka sintezi, što u osnovi provejava kroz čitavo njegovo poetsko delo. U njima on zahvata teme pretežno iz zbirke narodnih pesama Marka Cepenkova i slika sukob pojedinca sa zlim, neprijateljskim silama kojima ne može da upravlja. Koneski slikovito predstavlja ovu borbu čas kao personificirane zahvate u prirodu, kao u pesmi „*Sterna*“, čas kao pobunu protiv sila koje, kao u pesmi „*Oduzimanje snage*“, hoće da čoveku oduzmu identitet. Time on pokušava da da metaforu čovekove egzistencije uopšte, koja je i istorijski i sada, uvek značila i znači protivrečnost, nastanak i nestanak i, opet, nastanak. Jer, i pored svih poraza i tragike, čovek će ići svojim putem kapricioznog koraćanja napred i tako će se dokazivati i potvrđivati kao čovek, kao individualnost i kao biće. Kredo Koneskog kao pesnika i kao angažovanog humaniste ne može da se bolje rezimira i dokumentuje, nego ovim njegovim stihovima: „*Moj Bože, / dimi u tvojim rukama baklja kojom si mi spržio krila / celo moje biće se diže protiv tebe / ponižen / osećam ipak u sebi nešto što te prevazilazi / što si imao, možda, ali su otuđio / kad si nas stvorio da se spasem muke, / sam / kroz dušmane treba da tražim put svoga života*.“

S makedonskog: Radomir Dabetić

halo panonija

oto fenjevi

svaka sličnost je slučajna, ništa nije namerno, nećemo valjda sad diskutirati kako — šta — gde — skim — itd, napravimo korak napred, idemo polako, samo ti mirno nastavi, nastavi, nema penala, opet ga nije dosudio, dobro neka, neka, biće još šansi, valjda nećemo baš danas ostati kratkih rukava, noćas promaja hvata zalet u Dunavskoj ulici, na dlanu mom u pripravnosti je jedna činija blagosti, svetla su prigušena, ima nade da izgušiš, da se rekapituliraš, saberi se, tek smo na početku, na dohvrat ruke ti reka teče, nemoj da propustiš priliku, razmotrimo neke činjenice, moja generacija je na ulici, lopta je u autu, sve je gotovo za jedno novo jutro, tu je mikro- i makrokozmos, tu je geografska karta, kompas, retrovizor, flora i fauna, karakteristike, šta još treba, kućevlasnik spava, a ipak si nezadovoljan, nemoj okolišati, pitaj ko je, reci večeras lakiram svoje cipele od slonove kože, neka nazove sutra, molim te daj drugi program, popušio bi cigaretu, nema sumnje ni diskusije, oko je svugde mrak, samo da ne izgubimo ovu partiju, jer ovde još nema štamprarskih grešaka, njih će tek biti, znači ovde još nema grešaka, nema izvinjenje autoru i ostalima, ovde nema toga, sve je odneo poetikatrans u nepovrat, ostalo je još malo kompota od prošli put, a kraljeznica će biti dobra za supu, nemoj ga dirati tvojim prljavim rukama, kladim se da opet nisi oprao ruke, a već sam ti sto puta rekao, da to uradiš čim stigneš kući, dodi evo ti pohovana bundeva, jedi lepo i ne sekiraj se, ne cmizdri noo, još nam fali da ti crkne tranzistor, šta bismo onda, nema uvoza, ooooh mili bože, gde je ona poslednja glijiva otrovnica, uzmi ga, ovo ne može podneti zdrav razum, zašto je stao na liniji šesnaesterc, a i ti si se baš sada setila da čistiš sifon od sudopera, ajde na brzinu sredimo i to, što pre to bolje, znam da si ti sasvim izuzetna, al' ja bi nešto konkretno, dosta mi je kukanja, ako ti nešto smeta, ajmo drugde, vidiš ovdavde se pružaju lepi horizonti, vidi se večnost, spojićemo i to, samo ako društvena nagradnja neće smrvti bazu, požuri, ovako nikad nećemo završiti, dodi evo ti još jedna dimenzija, koncentriši, svaki od nas govori o nečem važnom, samo mi ne, daj loptu, dobaci, pa tamo ima slobodnu polutku, blesava igra, sedi i probaj deset minuta bez papira tečno i razumno pričati, evo ti mikrofon, vratiću se, samo da ih zadržimo na okupu, ajde da čujemo, prisluškivaču, bravo, bravo, opusti se, kakve finte, ajde, ajde krenulo je, jednostavno nema izraza, pa ovo je božanstveno, možda — možda naglašavam jer nema izraza, nemoj se mnogo zaneti, dosta je udvaranja, krajnje je vreme za akciju, prvo mi uhvatite kišobran, dok zakopčam šlic i navučem panoniju dokolenicu, opet se okliznuo, kako su neuredna ova deca iz zabavišta, išarali su moju eks-katedru, pogledajte šta su ovde napisali, NA GLAVI NOSOROGA ČIPKA, pa u krajnjem slučaju stanu misli u glavi čoveka, odlepršaju sa snovima, samo da ne izgori i ova jarebica natakuta na razanj, samo okreći, samokreći tako, strašan si burazeru, kako si se samo setio jarebica, sve više je tih ptičurina, svugde raznose jaja, uvek ih nagaziš, a džabe dupliraš nema dobitka, sreća te ne služi, dodi napravićemo ti mesto, izvoli sedi

halo panonija,

boli me pedesetčetvrt, polako se tonem u beskrajni minus, napajam akumulatore, neverovatno kako možemo podnositi kolebljivce, negativce, nama su potrebni samo pozitivci, nećemo da kvarimo našu akcijsku sposobnost, dosta je bilo liziracije, otvorimo prozore, nek se razvetre stvari nagonilane u čošku, nabio je loptu u samo rašlje, nevideno, krasno drugovi i drugarice, nećuveno slavlje, kakav lep zgoditak iz okreta, da-da veličanstveno, samo da još izdržimo poslednje minute, ajde šapni već smotani, tamo ti je na strani 172, imaš sve pribeleženo, nema mesta za žalbe, nećemo žalopojke, pokušajte u sindikatu, imamo i mi probleme, tata, mama piše da je pekmez na polici,

halo panonija,

prebacite vezu, nepotrebno precrtati, to ćemo lako za miks pultom, biće čista ko suza, jeste li se držali mojih upustava, pridržite mi pretpostavke sad ču ja, gde mi je konj od trske, ajde šapni, u fabrici onog dana je bila nensonsa vrućina, baš smo klopali kad zaškrpi radio, stara pesma, opet nas treba neko, vadi korenje, ma šta ovaj priča, da ogluviš od lomnjave, daj ispred vratiju na glavu, ne slušaš me, čuješ ti šta ti pričam, ne valja frekvencija, stavi antenu, kakav faul, gledaj šta ovaj radi, biće mraza, u planinskim predelima snega, to je prava zamena, svaka sličnost je slučajna i nenamerna, pesma je promenio mlečnjake, na žalost doneli su račun za struju, a okolo zima, stigao si u poslednji sekund, nije baš dobar znak, nije baš dobar simbol, al' to ti je gola istina, promašio si vrata raja, ovde ti je paklena hladovina,

halo panonija,

tu smo, ima li koga, ispali počasni paljbu za dobro jutro, sedim u svom kónig-sblau farmerici, OUT OF THE BLUE, nešto curi iz džojsovog uliksa, nema tu više pogodaka, ni prave igre, dotoci su blokirani, odoh ja da otvorim vrata od klozeta, i opet sam nezadovoljan i tužan, pridite bliže slobodno, nema redara, imaju slobodan dan, sad ćemo podmetnuti nogu ovim nakindurenim i parfimisanim metaforama, samo bez uzbune, uzмите zavoje, dodajte mi zapinjaču, posle ćemo predahnuti, još malo sodabikarbone, ne dirajte paradokse, nisu za upotrebu, samo interno, tamo su hitni slučajevi, pazi na ofsajd

halo panonija,

petnaest grama izolovane lirike, nemoj me rasplakati, još nisam ni dve godine imao a sedeo osam na šolji i blistao je čipka na glavi nosoroga, sve više me boli pedesetčetvrt, sve više me steže, sve više, još više, mnogo više, još malo falzeta, pa nizbrdo dok ti se ne ukaže beskonačna ravnica, onda nastavi — ravno do dna i svanuće